

- **Tragično v epu**
- že v epu elementi tragičnosti; tragedija zamenja ep, roman zamenja tragedijo
- v Il problem Čl' osamljenosti in smrtnosti; Čl postane bitje, podložno strastem, zato ne uživa več milosti pri bogovih
- Ari ločuje ritualno in herojsko tragedijo

- **Nesmrtni bogovi in smrtni Čl**
- bitke med bogovi se prenesejo med ljudi
- bogovi se umaknejo na Olimp in gledajo Čl' trpljenje (bogovi naj bi se posvetovali, ali naj rešijo Hektorja smrti, vendar se odločijo, da ne bodo posegali v boj)
- Hektor – Ajant: Apolon in Atena v podobi ujed sedita na veji in opazujeta dvoboj

- **Heroji**
- heros – v Il = bojevnik, ki živi in umre v iskanju časti in slave
- prej so heroji živeli dalje, tudi po smrti; pri Hom tega ni več
- le Sarpedon in Patrokles sta pokopana na star način, vendar vso darovanje živali nima več globljega pomena

- **Konec herojev**
- poslednji heroj je Kleomed – po nesreči v igrah ubije nasprotnika, zato je kaznovan; skriva se v sarkofag in izgine; s tem začno razumevati smrt drugače, začne se doba tragičnega herojstva

- Pozejdon podari Peleju dva konja, Pelej dobi tudi bojno opravo, s katero bo Ahil slovel v Troji
- na poroko povabljeni vsi bogovi razen Eride, boginje prepira; vrže jabolko spora z napisom Najlepši; določijo Parisa (sin trojanskega kralja Priama), da izbere najlepšo
- Pandora
- Ahilova glava ima najvišjo ceno (ko umre Patrokles, se počuti, kot da bi izgubil glavo)
- Tetida ga objame za glavo = naznanja smrt (takoj za Hektorjem bo tudi Ahil umrl)
- objem glave še večkrat: Ahil objema glavo mrtvega Patrokla, glavo mrtvega Hektorja primeta njegova mati Hekaba in žena Andromaha --> od mrtvih vstalo telo se bo združilo s svojo lobanjo, začelo se bo novo Ž (pri A je to zaman, ker Grki ne gledajo na smrt kot Trojanci)
- Tetida – njena edina odločitev je bila, da bo rešila Zevsa, vse drugo ji je bilo vsiljeno (poroka ..)
- Zevs opazuje žalostna in nesrečna A' konja; izjava o ničnosti Čl' Ž; v tragediji (pri Sofoklu) mora to ugotoviti Čl' sam
- v II se ničnosti zavedata A in Tetida
- konec cikličnega razumevanja časa, ni več Glavkove filozofije o vračanju istega, tudi ne upodobitve na A' ščitu o celovitosti sveta – podobna je rešitev Sfingine uganke; Ojdip osami posamezne faze Čl' Ž, na Ž gleda kot ločeno iz Nv; čas postane diferenciran na pret, sed in prih

Javno in zasebno

- jeza izloči A iz kolektivnega in javnega
- A izgubil stik z lj (Brizeida mu je nasilno odvzeta), stik s smrtjo (razume jo kot konec), zato zgubi tudi stik s kolektivnim
- stoji med dvema svetovoma: svet na njegovem ščitu : samotni A
- pride do nasprotja: vrednote epskega sveta, kolektivno in javno : individualizirani lik A, zasebno in tragično
- A je v svoji zasebnosti osamljen (brez ženske, brez prijateljev, starše vidi zelo redko), Nv deluje le še kot ozadje

Čast in slava

- Agamemnonu odvzeta Hrizeida, vzame si A' Brizeido; A jezen, ker nikoli ne dobi takih darov kot Ag, čeprav je bolj zaslužen v bojih kot njegov poveljnik; ko izve, da mu bo odvzeta B, se razsrdi, toda Atena ga pomiri; njegova jeza se po Patroklovi smrti z Ag razširi na Hektorja in Trojance
- A se želi vrniti domov, v rodno Ftio, k svoji družici, toda tako ne bi bil slaven, čakalo pa bi ga dolgo Ž; zato se odloči umakniti se v zasebno samo v taboru, kar pa še ni popoln umik v zasebnost, do kakršnega pride šele v romanu

A' govor odposlancem

- če se bo vrnil v boj, mu ponujajo darove
- A je v svojem razmišljanju spoznal, da na svetu niso samo heroji, ampak tudi zmuznjeni in lenuhi; vse čaka smrt in posmrtna slava bo enaka za vse, ne glede na posameznike
- A se namerava predati resignaciji (enako stori Ojdip, ko odide na Kolon), vendar ga od tega odvrne Patroklova smrt
- toda A ni več isti kot pred umikom; poln je surovosti, ne verjame več v herojski etični kodeks

Uboj ritualnega dvojnika

- ob Patroklovi smrti pride do razgaljenja: Hektor mu sname A' bojno opravo in izkaže se, da je pod njo nekdo drug, ne A; Patroklos je maskirani A (podobno v Evripidovih Bakhag, kjer je Agava prepričana, da nosi levjo glavo, ki je v resnici glava njenega sina Penteja)
- A je tako lahko opazoval svoj smrtni boj
- smrt nastopi neposredno (ne več preko dvojnika – razen v Don Kihotu) v romanu

A' molitev

- opravljena v duhu ritualnih pravil – kupo umije v žveplu in vodi, umije si roke, pogleda v nebo
- dva dela: prosi milost za Patrokla + da bi se vrnil živ; toda ogenj se ne prižge (slabo znamenje – daritev ne bo sprejeta, prošnja ne bo uslišana), A podvomi v bogove
- Zevs mu bo uresničil le prvo željo, ne pa tudi druge
- A ponovno vstopi v javno

Zasebnost bogov

- Zevs in Hera se ljubita, da lahko Pozejdon pomaga Ahajcem (pri bogovih ločitev zasebno – javno, zato se je to moralo prenesti tudi na ljudi)
- Helena in Brizeida: plodnost je ogrožena, rešitev je v vojni (javno početje) ali v pasivnosti (zasebno)
- na koncu dobi Brizeido nazaj, vendar je ne razkazuje javno, kot bi jo na začetku, ampak jo vzame v šotor, v zasebno, kot sta to storila Zevs in Hera
- Il se konča s spravo med Ah in Priamom, vendar je to samo H' poskus, kako vsaj na zunaj ohraniti epsko celovitost in ep kot literarno vrsto (katerega H ves razbija z Ah kot tragičnim likom; kot kasneje Evripid tragedijo, ko na konec poseže deus ex machina – pri H je bilo prepozno za ep, pri Ev za tragedijo)
- moški uničujejo in pozabljajo (Priam odpusti Ah), toda Hekaba mu ne – matere se spominjajo

Poguba podzemlja

- podzemskim bogovom (predvsem ženskemu principu) je odvzeta vsa moč in oblast (A podvomi v moč svoje matere Tetide) --> konec veselega, komičnega, nastopi tragično in usodno
- Moire (boginje rojevanja, zemlje, krvi in smrti):
 - o Atropos – smrtna ura
 - o Kloto – predica usodne niti Ž
 - o Lahesis – delilka usode Ž
- pri Homerju vse dobro prihaja samo še od olimpskih bogov, Moire delijo samo še slabo

A govori jezik tragedije, živi pa še v epu

- ko pridejo odposlanci, jim A odgovarja, da ne bo vstopil v boj
- njegov govor je napisan brez veznikov, izstopa – A še ne zna jezika, v katerem govori; ta nov jezik se mu je porajal v času njegovega molčanja in razmišljanja – j prihajajočega osamljenega Čl
- H je še v zadnjem trenutku ustvaril ep, v njem pa je junak, ki že sega v tragedijo (kar pomeni, da ep prehaja v tragedijo in šele potem v roman in ne neposredno v roman, kot to dokazujejo nekateri drugi)

EVRIPIDOVE BAKHE

- zadnja starogrška tragedija
- ritualna tragedija – žrtveni ritual (darovanje, smrt in vstajenje)
- mit: Zevs se zaljubi v Semelo, Hera ljubosumna, naroči S, naj prosi Zevs, da si ji pokaže v vsej svoji božanski moči, obišče jo v podobi bliska, S zgori, Zevs reši svojega nedonošenega otroka, zašije si ga v bedro in ga donosi; rodi se Dioniz; Hera jezna, Zevs ga izroči nimfam
- Semeline sestre Agava, Avtonoja in Ina niso verjele, da bi se S ljubila z bogom in z njim zanosila, zato ne verjamejo, da je Dioniz bog
- Dioniz se vrne v Tebe, želi obnoviti ritual, doseči, da ga bodo spoznali kot boga in vrniti materi čast
- Pentej se upira njegovemu kultu
- Kadmos (Semelin oče) in Tejrezias sprejmeta njegov kult, ker Kadmos prepozna svojega vnuka; skušata prepričati Penteja, vendar zaman
- Pentej = Ojdip: oba skušata rešiti mesto nadloge (tujec, kuga), pa ravno s tem drvita v propad
- Pentej ukaže Dioniza privezati k jaslim, pa naj tam pleše (dopušča ples, ki je bil sestavni del podzemnega rituala: Bakhe so tragedija, nastala iz rituala), pretrga tudi ples tebanskih bakhantk; kdor prekinja ritualna pravila, bo kaznovan
- Pentej se z mečem spravi na privid Dioniza – igra med videzom in resnico;
- P se odpravi po bakhantke, Dioniz ga skuša prepričati, da jih bo pripeljal sam, s svojo Um; iz rituala prehod v gledališče, v estetsko
- Dioniz prepriča Penteja, da se preobleče v žensko, da bo lahko opazoval obred; s tem postane grešni kozel
- rituala ne sme nihče gledati, lahko se ga samo udeležiš; P pa je na vrhu smreke najbolj očiten ogledovalec; ritual ne prenese gledalcev, prenese jih gledališče
- Pentej ni uspel, ker je bil lažna ženska (preoblečen) in s tem prikaz jalove plodnosti
- njegovo razkosano telo razmetano na skale, na neplodna tla; pri njem gre zgolj za smrt, ne bo več Ž
- več variant o Dionizu, skupne značilnosti: norost, umor otroka (sina), razkosanje, zaužitje surovega mesa (Agava ne poje Penteja, ker ne gre za ritualno smrt, ampak za estetsko)

–

KRALJ OJDIP

- svetloba – tema (najprej doseže anagnorisis – spoznanje, šele potem se oslepi, odpove se vsemu zemeljskemu – družini, prestolu, Tebam)
- Oteklo-nogi
- kralj Laj naroči pastirju naj odnese Ojdipa na goro in ga tam ubije; pastir ga ni razumel dobesedno, menil je, da želi kralj svojega sina žrtvovati, zato ga je prebodel in zvezal za noge in ga obesil na drevo (star način žrtvovanja) – takšno darovanje vplivalo na obroditev sadnega drevja; Ojdip je nekdo snel z drevesa, torej je bil ritual prekinjen in v tem je bistvo O' prekletstva
- Sfinga predstavlja ciklično razumevanje časa; tudi njena uganka je zastavljena v tem smislu, toda Ojdip jo reši z zgodovinskim odgovorom (z njegovo rešitvijo se prekine večni in se začne historični čas), zato Sfinga tudi zgmi v prepad; podobna je Ojdipu, tudi ona je plod incestnega razmerja med Ehidno, kačo-žensko, in njenim sinom Ortrusom; izvira iz Egipta in predstavlja vzhajajoče sonce, varuha na poti v podzemlje in vstajenje od mrtvih (uganka se nanaša na krožno pot sonca, ki se vsak večer združi s svojo materjo in se oplodi ter še naprej ostaja nesmrtno – incest tukaj ni tabu tema)
- s padcem Sfinge in z nastopom Ojdipa pa dobita incest in krvno sorodstvo nove razsežnosti
- Jokasta je brez moči (mora sprejeti žrtvovanje lastnega sina, ne raziskuje dalje umora moža, poroči se z Ojdipom, čeprav ni prepričana, da to ni njen sin), ne verjame v prerokbe bogov
- v Homerju izgubijo moč podzemni bogovi, tukaj jo izgubljajo tudi olimpski; Čl ostaja vse bolj sam

- Ojdip oslepi – gre za prostovoljno žrtev, vrne se v območje ritualnega
- Laja ubije Ojdip – staro zamenja mlado

OJDIP, HAMLET IN JOSEF K.

Ojdip – Hamlet

- javno razkritje dogajanja v preteklosti
- oba žrtvi svojih prednikov
- oba stremita po razkritju zločina, obenem spoznavata sama sebe
- v obeh državah je "kuga", nekaj gnilega

Ojdip – Josef K.

- oba zadene nesreča
- nista kriva, brez krivde obtožena
- K. se zateče k duhovniku, Ojdip k Tejreziju
- oba imata nadaljevanje: Ojdip na Kolonu, Grad

OJDIP NA KOLONU

- lahko govorimo o treh smrtih pri O: 1. bi lahko umrl tri dni po rojstvu; 2. ko se je prerokba uresničila, 3. umre, ko se žrtvuje na Kolonu (grška občina; grob), kjer mu je bila smrt namenjena že ob rojstvu
- ritualno umivanje telesa, pitne daritve, jok
- ob njem ostane samo Tezej, kam natančno je šel, ni znano – lahko v nebo ali v zemljo